

„A szakadék felé vezető útról soha nem késő letérni” - interjú Lányi Andrással

Polgár Tóth Tamás - 2021-09-14 11:49:16

[Lányi András](#) az ökológiai politika hazai meghonosítóinak egyik meghatározó alakja. Már a rendszerváltás előtt szerepet vállalt a hazai zöldmozgalmakban, számos könyvet, esszét, publicisztikát írt az ökológiai filozófiáról, részt vett a [Védegylet](#) civil szervezet megalapításában, 2005-ben pedig [Élőlánc Magyarországért](#) néven zöld pártot is alapított. Tagja a 2019 óta számos ökopolitikai fórumot szervező [Karátson Gábor Kör](#) elnökségének. Az író-filozófust kérdeztük a zöldpolitika magyarországi és nemzetközi helyzetéről, a vidéknek egy zöld programban játszott szerepéről, a 2022-es országgyűlési választásokról, és arról is, hogy szerinte mit kellene kezdeni a jelenleg zajló hajdú-bihari óriásberuházásokkal.

Lányi András fotó: Vörös Szabolcs/Válasz Online

Jó minőségű termőföldek lebetonozása, tavak kiszáradása, szúnyogirtás repülővel - csak néhány jelenség a mai Magyarországon, amelyek arra utalnak, hogy a zöldmozgalmak nálunk legalábbis nem arattak maradéktalan sikert. Eközben a szomszédos Ausztriában jelenleg is [zöld szövetségi elnök](#) van, a főváros Bécszet pedig 2020-ban megválasztották a [világ legzöldebb városának](#). Miben látja a zöldek Magyarországon megélt viszonylagos sikertelenségét?

A kommunista blokkból kiszakadt kelet-európai országokban általában jelentős elmaradást tapasztalunk a nálunk gazdagabb és komolyabb demokratikus hagyományokkal rendelkező országokhoz képest. A kelet-európai kormányok még mindig azt a téveszmét kergetik, hogy a szegénységből kivezető úton pénzzé kell tenniük a természeti erőforrásaikat. Ugyan ezen az úton egyre jobban szegényedünk, és egyre több adósságot halmozunk fel elsősorban a jövő nemzedékek felé, ez mégsem józanítja ki a pillanatnyi népszerűséget, pillanatnyi hasznot kergető kelet-európai kormányokat. A másik a demokratikus hagyományok kérdése. Azok a közösségek, amelyek a saját bőrükön érzik a környezeti katasztrófa rettenetes következményeit, nem képesek érdemileg

befolyásolni az állítólag általuk választott vezetőket. Miért? Mert itt a politika nem alulról felfelé, hanem egyértelműen felülről lefelé zajlik, vagyis a mindenkori hatalom tulajdonosai határozzák meg azokat a játékszabályokat, amelyek szerint a nép szóhoz juthat vagy nem juthat szóhoz, bizonyos értékszempontok és érdekek figyelembe vétetnek vagy nem vétetnek figyelembe.

Jól értem, hogy ön szerint a zöldeknek ma Magyarországon nincs politikai képviselete?

Jól érti.

És mi a helyzet az Európai Unióban?

Ott van valamiféle képviselet, de ennek a nagy része inkább zöldre festés. Ha körülnézünk Európa nyugati felén, azt látjuk, hogy miközben rengeteg szó esik a környezeti tudatosságról, zöldítésről és természetvédelemről, valójában azok a gyakorlatok, amelyek tömegesen pusztítják az élővilágot és amelyek hozzájárulnak a klímaváltozáshoz, zavartalanul folytatódnak a tömegtermelés és a tömegfogyasztás szintjén. Eközben megpróbálnak az egyéni fogyasztóban rossz lelkiismeretet kelteni: mindenről a te rossz szokásaid tehetnek. Mintha nem a termelés, a politika, a tömegkultúra diktálná annak a magatartásnak a paramétereit, amely szerint az emberek kénytelenek élni. Rengeteg képmutatás van a nyugati zöldülésben, mégis azt kell mondanom, hogy bár ott tartanánk, ahol ők. Európa nyugati felén sok helyen megengedhetik maguknak azt a fényűzést, hogy sokkal többet áldozzanak az emberhez méltó életkörülmények fenntartása vagy helyreállítása érdekében, mint Kelet-Európában, ahol kézzel-lábbal tiporjuk, tesszük tönkre még a megmaradt természeti forrásainkat is. Erre ma Magyarországon sajnos több példa van, mint valaha.

Nem tekinti zöld pártoknak az LMP-t és a Párbeszédet?

Nem.

Miért nem?

Mert nem tudtak megfogalmazni olyan politikai programot, amelyből kiderül, hogy mi is az az ökológiai politika. Azok a jámbor környezetvédelmi és természetvédelmi követelések, amelyeket ők is ismételnének, ugyanazok, amelyeket Nyugaton már a látszat szerint sem zöld pártok is a programjukba vesznek. Az ökológiai politika sajnos nem tud más lenni, mint átfogó rendszerkritika. Ehhez mindenekelőtt el kell fogadtatni egy olyan koncepciót, amely megnyugtatja az embereket: nem lemondással, hanem egy szebb és tartalmasabb élettel járna, ha szakítanánk azokkal a gazdasági, döntéshozatali, életvitelbeli megszokásokkal, amelyek ma az életformánkat meghatározzák.

A pártok gyakran hangoztatják, hogy nincs szükség zöld pártokra, mert a zöld ügyeket mások is tudják képviselni. Ezek szerint nem ért egyet velük.

Pontosan ebben reménykedtünk a rendszerváltozás után: nincs szükség zöld pártokra, mert a demokratikus pártok majd a szívükön viselik ezt a kérdést. Ebben keservesen csalódtunk, be kellett látnunk azt, hogy ez nem jó- vagy rosszindulat kérdése. Az ökológiai politika célkitűzései rendszeridegenek. Nem lehet az alapvető ökológiai célok szolgálatával egyidejűleg fenntartani a pazarlásokon és a totális technológiai ellenőrzésen alapuló rendszert, a politikai és gazdasági központosítás rendszerét. Ezért nem teljesült az a reményünk, hogy a demokratikus pártok őszintén

szembenézzenek a 21. század nagy kihívásával, az ökológiai válsággal. Ehhez autentikus, hiteles zöld pártokra lenne szükség. De éppen azért, mert a zöld követelések maguk rendszeridegenek, nincs értelme zöld pártokról beszélni, amíg erős, öntudatos zöld civil mozgalmak nem bontakoznak ki, ameddig nincs meg az a társadalmi bázis, amely lehetővé tenné, hogy ezek a zöld pártok súlyosabb megalkuvások nélkül sikeres szereplőivé váljanak a politikának.

Mi akadályozza ennek a társadalmi bázisnak a kialakulását?

Sajnos az, amiről eddig beszéltem...

Lányi András fotó: Vörös Szabolcs/Válasz Online

A történelmi örökségünk?

A demokratikus hagyományok hiánya és különösen a szegénység. De általában elmondható, hogy egy alapvető szemléletváltás időt igényel. Körülbelül fél évszázad telt el azóta, hogy a [Római Klub jelentései](#) és más jelentések az 1960-as és 1970-es években a nyugati közvélemény figyelmét a közelgő környezeti katasztrófára irányították. Ez alatt az ötven év alatt a katasztrófa bekövetkezett. Ne hazudjunk magunknak: a katasztrófa javában zajlik, és részben visszafordíthatatlan! Mégis, látszólag kevés dolog történt e szemléleti fordulat érdekében. Azonban zajlik egy lassú tudatosodás, az emberek ébrednek, egyre többen vannak, főleg a fiatalok között, akik már el tudják képzelni, hogy lehetne másképpen élni, és ezért nem tiltakoznak a küszöbön álló, elkerülhetetlen változások ellen. Ez azonban a kereszténység vagy a felvilágosodás elterjedéséhez hasonlóan évszázados folyamat. Ma sokkal többet aggódunk és vágyakozunk, mint harminc évvel ezelőtt, amikor én ezekkel a dolgokkal foglalkozni kezdtem. A baj csak az, hogy létforrásaink pusztulása jóval gyorsabb ütemben halad, mint ezek a szükségképpen lassú kulturális változások.

Lesz-e még emberiség, mire mindenki zöld lesz?

Ez egy jó kérdés, de erre nem tudok válaszolni.

Ilyen előzmények után, ilyen körülmények között mit várhatnak a zöldek a 2022-es választásoktól? Jobb vagy rosszabb helyzetet teremthet egy esetleges kormányváltás?

Túl sokat nem várhatunk tőle. Tény, hogy amit a Fidesz-oligarchia az elmúlt 5-6 évben művelt, az olyan gyors ütemű lepusztítása, kifosztása, felélése az ország természeti erőforrásainak, amelyre a történelmünkben még nem volt példa. Ez mindenképpen abban tesz minket érdekeltté, hogy kormányváltás történjen. Ugyanakkor nem tudunk jó szívvel drukkolni annak az ellenzéki szövetségnek, amely még szavakban sem színleli, hogy a zöld témákra érzékenyebb volna, mint a mostani kormány, és amelynek a gyakorlatában mégiscsak az az összehasonlítási alap, hogy mit produkáltak 2010 előtt, az pedig lényegében nem különbözik a Fidesz-kormány magatartásától. A természetvédelmi intézményrendszer leépítése, a nemzeti vagyon kiárusítása terén és sok más területen a Fidesz-kormány nem csinált egyebet, mint folytatta, amit a Gyurcsány-kormány művelt. Mi valóban rendszerváltozást szeretnénk, nem csak kormányváltást, az ehhez szükséges hiteles erők pedig egyelőre sajnos nem jelentek meg a magyar politika színpadán.

Jó összehasonlítási alap a 2010 előtti időszak? Az ellenzéki politikusok azt szokták mondani, hogy azóta megváltozott az ellenzék összetétele, új pártok, új szereplők kerültek be.

Úgy tűnik, hogy még mindig az MSZP és a DK a meghatározók. A Párbeszéd nevű minipárt által delegált Karácsony Gergely végső soron az MSZP jelöltjének tekinthető. A Momentum azon kívül, hogy lelkesedik a globalizáció és a szabadkereskedelmi világrend áldásaiért, túl sok eredeti mondanivalóval nem lépett fel. A Jobbikról jobb nem beszélni.

Lesz újra környezetvédelmi minisztérium Magyarországon? Ön szerint ki lenne alkalmas miniszternek?

Úgy gondolom, hogy az ellenzék kormányra kerülése esetén már csak gesztusként is helyreállítanák a környezetvédelmi minisztériumot. Sajnos önmagában a Környezetvédelmi Minisztérium léte már 2010 előtt sem volt garancia a környezet védelmére. A miniszteri tisztséget is olyan kétes alakok töltötték be, mint [az a férfiú](#), aki később az állatkert igazgatójaként a [budapesti biodóm](#) építése és a [Liget beépítése](#) körül jeleskedett. A minisztériumon tehát nem múlik, a miniszter személyén annál inkább. Mivel nem vagyok pártpolitikus, nem feladatomban, hogy minisztert jelöljek.

Rajtad is múlik, meddig végezheti a dolgát a Debreciner. Kattints a képre! fotó: debreciner.hu

A többek között [Schiffer András](#) és ön által vezetett Karátson Gábor Körből alakulhat egy új magyarországi zöld párt?

A Karátson Gábor Körből biztosan nem, mert nem ez a feladata. Arra vállalkoztunk, hogy gondolatokkal, politikai programmal, a nyilvános párbeszéd előmozdításával járjunk hozzá az emberhez méltó élet természeti és kulturális feltételeit védő civil kezdeményezések megerősödéséhez, hálózatosodásához. Ez lenne az előfeltétele annak, hogy egy hiteles – és sikeres – zöld párt alakuljon Magyarországon. Annak boldogan lennénk a segítői.

A zöldek gyakran azzal vádolják, hogy csak tiltani tudnak, visszafognák a fejlődést. Lehetséges-e zöld módon fejleszteni az országot? Hogyan lehet az ökológiai tudatosságot utolérni Ausztriát?

Meggyőződésem, hogy csak zöld alapokon lehet sikeresen fejleszteni Magyarországot. Erről szól a [Harmadik út: ökopolitikai programtörvények](#) című vitairatunk, amely tavasszal jelent meg, és ősszel a Kossuth Klubban kezdjük fejezetenként a nyilvános vitáját. Szívesen tennék eleget egy debreceni meghívásnak is. Úgy gondoljuk, hogy nyilvános pódiumvitákon lehet körbejárni, hogy mi is az ökológiai politika mondanivalója. Miért örülsz egy olyan kedvező agrárpolitika rendelkezésével rendelkező országnak, mint Magyarország a kis hozzáadott értékű termékeket előállító, agyonkemizált, technicizált nagyüzemekre alapítani az agrárpolitikáját. Miért maradnak el az aszályllyal küszködő Alföldön a vízvizsztatartó vízgazdálkodás elemi lépései. Miért életveszély és biztos katasztrófa a lehető legkörnyezetkárosítóbb iparágra, a személygépkocsi-gyártásra alapítani a magyar nehézipart. Még sorolhatnám azokat a területeket, ahol pont az ellenkező irányba megyünk, mint amerre kellene. A zöldek programja egy sikeresebb fejlődés útját-módját tartalmazza, amely a tudásintenzív, környezetkímélő, a hazai adottságokhoz rugalmasan alkalmazkodó ágazatokra és technológiákra alapoz. Annak a biztos tudatában, hogy létforrásaink védelme nem kiadásainkat, hanem

bevételeinket növeli.

Milyen szerepet játszik a vidék egy országos zöld programban? Mi a vidéki nagyvárosok szerepe?

Egy zöld párt nem lehet más, mint kiscgazdapárt. Mi vagyunk az igazi kiscgazdák. A magyar vidék tragédiája, hogy a kiscgazda-gondolat rögtön a rendszerváltozás után politikai szélhámósok kezébe került. Az előző szavaimból is kiderülhetett, hogy a vidék népességmegtartó képességét és anyagi jólétét sokkal inkább szolgálná a kisebb birtokméretekre és a természeti adottságokhoz alkalmazkodó gazdálkodási módokra építő, zöld agrárpolitika. A vidéki városok hanyatlásának két oka volt Magyarországon. Az egyik az agrárium tönkretétele. Egy város csak akkor tud fejlődni, ha egy adott térség anyagi és szellemi központja. A vidék erodálódása már az államszocializmus korában is a vidéki városok leértékelődésével járt. A rendszerváltozás után a globális piacgazdaság vérkeringésébe történő bekapcsolódás legolcsóbb módja sokáig az volt, hogy koncentrálták az erőforrásokat egyetlen város, Budapest fejlesztésére. Ez Budapestet úgyszólván lakhatatlanná tette, fojtogatja a körülötte kiépült agglomerációs gyűrű is. Ugyanakkor továbbra is az a helyzet, hogy elszívja Pécs, Debrecen, Győr, Szeged elől az életerőt, mert minden és mindenki Budapesten akar lenni. A vidéki gyerekek ma is lehetőleg budapesti egyetemekre jönnének. A vidéki városok nem tudnak olyan kulturális szolgáltatást nyújtani, hogy valódi alternatívái legyenek az egyre élheterlenebb fővárosnak. A zöldpolitikában mindenképpen cél, hogy a vidéki városok valódi központok legyenek. Ez nem Budapest-ellenes cél: Budapest akkor tud fejlődni, ha nem növekszik tovább. Ehhez viszont növelni kell a vidéki városok vonzerejét.

Mitől lesz vonzereje a vidéki nagyvárosoknak? Debrecen önkormányzata nemrég azt a célt tűzte ki, hogy a lakosságát a szűken vett agglomerációval együtt [2030-ig a mostani mintegy 250-260 ezerről 300 ezer lakosra növeli](#). Érdemes-e tudatosan növelni egy város népességét? Milyen lakosságszámig maradhat élhető és fenntartható egy város?

Semmi köze a létszámhoz, ez nem mennyiségi, hanem minőségi kérdés. Nem árt, de nem is okvetlenül használ, ha egy-egy nagy gyárat odatelepítenek. Ez maga a szocialista iparpolitika, amikor azt hitték, hogy ha Kazincbarcikára vagy Sztálinvárosba odaviszünk egy nagy ipari központot, ott valamilyen városiasodás megy végbe. Hát nem ment végbe. Tessék megnézni a szocialista iparvárosok romjait, és rögtön kiderül, nem arra van szükség, hogy minden magyar nagyváros kapjon egy német autógyárat, hanem ez sokkal finomabb dolgokon múlik. Elsősorban azon, hogy sikerül-e visszacsábítani az elit értelmiséget a vidéki nagyvárosokba. Egyelőre nem ott laknak. Azon is múlik, hogy sikerül-e diverzifikálni a munkalehetőségeket. Egy város akkor tudja megtartani a lakosságát, ha sokféle területen lehet elhelyezkedni, sokféle munkalehetőséget kínál. Ezek aztán egymást szaporítják, hiszen ahol sokféle ember él, ott sokféle szolgáltatás megtelepszik, a városi lakosság jelentős része pedig ma már nem a termelésből, hanem a szolgáltató ágazatokból él. Ez rendszerszintű aprómunkát igényel. A látványos gesztusok semmit nem érnek, hogy felhőkarcolót építünk egy városnak, vagy letérkövezzük azokat a főtereket is, amiket eddig elfelejtettek letérkövetni.

Hajdú-Bihar megyében jelenleg két óriásberuházás is zajlik: a [debreceni BMW-gyár](#) és a [hajdúnánási MotoGP-pálya](#) építése. A kormány pont azzal érvel mellettük, hogy számos munkahelyet hoznak majd létre. Azt is szokták mondani, hogy azokon a településeken, ahol korábban megjelentek a BMW-hez hasonló nagy gyárak, általában szerepet vállalnak valamilyen módon a helyi egyetem támogatásában. Mit szól ezekhez az érvekhez?

Régen rossz, ha egy egyetemet az ipar finanszíroz. Ez nevetséges. Az egyetem a tudás megújításának legfontosabb műhelye. Ha ezt korrumpáljuk, azaz kiszolgáltatjuk a közvetlen üzleti megrendeléseknek, azzal rontani fogjuk az egyetem minőségét, hiszen rákényszerülnek arra, hogy üzemeket szolgáljanak ki. A tudománynak nem az a dolga, hogy kiszolgálja a termelést. Pont fordítva: a tudomány hozza létre azokat az újításokat, amelyek alapján új és új, ma még előre nem is látható termelőüzemek és haszonvételi lehetőségek nyílnak meg. Már megint a feje tetejére állítottunk valamit. Az egyetem nem a piacot szolgálja, hanem a piac követi azokat a divatokat, újításokat, amelyek a tudományos, szellemi, kulturális szférából indulnak ki. Amióta világ a világ, ebben nincs változás. Ettől függetlenül lehetne örülni annak, hogy egy világcég Debrecenbe települ és munkahelyeket hoz létre, csak az a baj, hogy az autóipar és beszállítói (akkumulátortól a gumiabroncsig) abszolút túlsúlya egyoldalúvá, sebezhetővé és kiszolgáltatottá teszi a magyar gazdaságot.

Ezek a nagyberuházások már elindultak. Mit lehet velük tenni? Érdemesebb leállítani őket, vagy inkább a megépülésük után kellene más fejlődési irányt szabni a térségnek és az országnak?

A szakadék felé vezető útról soha nem késő letérni. A MotoGP-pálya elképesztő őrültség. Szerintem semmi másról nem szól, minthogy Debrecen és a keleti országrész első embere, Kósa Lajos a motorsport iránt rajong, és ha Orbán Viktornak szabadott az országot teleépíteni futballstadionokkal, akkor neki hadd legyen egy gyorsasági motorpálya. Ezt abbahagyni, felrobbantani, fűvel a helyét behinteni akkor se késő, ha már átadták. Ez maga a nettó ráfizetés, hiszen a fenntartása is sokba kerül majd, jobb az ilyentől megszabadulni. Rengeteg ilyen presztízsb beruházás borítja el az országot: a magyar építőiparnak pillanatnyilag megélhetést adnak, de az ökológiai lábnyomukat az elviselhetetlenségig fokozzák, a jövőre nézve pedig semmilyen haszonnal nem járnak, csak fenntartási költségekkel.

(A fotókért köszönetet mondunk a [Válasz Online-nak](#) és Vörös Szabolcsnak.)

CSAK VELED együtt tudjuk garantálni, hogy az újságíró és a szerkesztő munkájába ne szólhasson bele más, csak Te, az olvasó. [Egy hónapra csak 1000 forint. Támogasd előfizetéseddel a Debrecinert!](#) **Köszönjük!**